

kadın bülteni

SAYI: 32

**Anneler İçin
Dayanışma ve Sevgi
Dolu Buluşmalar**

Babalar Günü'nü
Kutladık

**Birleşmiş Milletler
desteğiyle Çankaya'da
Barista Eğitimi**

Emekler ve Mektuplar
Deprem Bölgesindeki
Kadınlara Ulaştı

**5 Haziran Dünya Çevre
Günü: Gezegenin
Geleceği Kadınların
Elinde**

İş Hayatında Kadınların
Kadınlara İhtiyacı Var

Çankaya
BELEDİYESİ
DİJİTAL BÜLTEN

Çankaya

BELEDİYESİ

KADIN BÜLTENİ

32. Sayı | Haziran-Temmuz-Ağustos | 2026

içindekiler

► Anneler İçin Dayanışma ve Sevgi Dolu Buluşmalar	4
► Babalar Günü'nü Kutladık	6
► Birleşmiş Milletler desteğiyle Çankaya'da Barista Eğitimi	7
► Bekar Anneler Buluştu	9
► Kadınlar ve Çocuklar İçin Yeşerecek Dallar	10
► 5 Haziran Dünya Çevre Günü: Gezegenin Geleceği Kadınların Elinde	11
► İş Hayatında Kadınların Kadınlara İhtiyacı Var	14
► Yapay Zekâ Çağında Kadınlara Yönelik Çevrimiçi Şiddet	16
► BM Yeni Liderini Seçiyor: Cinsiyet Eşitliği Sandıkta	21
► Annenin Eğitimi Çocuğun Geleceğini Değiştiriyor	23
► Çocuklar ve Toplumsal Cinsiyet Normları Hakkında Ne Biliyoruz?	26
► Ultra Hızlı Moda Çağı	30
► Feminist Portre: Vandana Shiva	32

ÖNSÖZ

Değerli Çankayalılar,

Çankaya Belediyesi olarak eşitliği, dayanışmayı ve sosyal adaleti yerel yönetim anlayışımızın temel değerleri arasında görüyoruz. Kadınların yaşamın her alanında daha güçlü, özgür ve eşit biçimde var olabildiği bir Çankaya için çalışmalarımızı kararlılıkla sürdürüyoruz.

Kadın Bülteni'nin 32. sayısında da bu anlayışın farklı alanlardaki yansımalarını sizlerle buluşturuyoruz. Kadınların ekonomik bağımsızlığını destekleyen mesleki eğitimlerden dayanışma buluşmalarına, kadın emeğini görünür kılan çalışmalardan deprem bölgesindeki kadınlarla kurulan dayanışma köprüsüne kadar pek çok çalışmamızı bu sayıda bulabilirsiniz.

Çankaya'da kadınların güçlenmesini destekleyen her çalışmayı, daha eşit bir toplumun kurulmasına atılan önemli bir adım olarak değerlendiriyoruz. Bu nedenle kadınların istihdama katılımını ve ekonomik bağımsızlığını güçlendiren projelerimizi sürdürürken; şiddete karşı mücadeleden hak temelli çalışmalara, eğitimden sosyal desteğe kadar kadınların yaşamın her alanında yanında olmaya devam ediyoruz. Bültenimizde yer alan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı işbirliği ile gerçekleştirilen Barista Eğitimi de kadınların mesleki becerilerini ve istihdam olanaklarını artırmaya yönelik çalışmalarımızın örneklerinden biridir.

Koşullar ne olursa olsun, Çankaya Belediyesi hizmetlerini kesintisiz sürdürecektir; kadınlara yönelik projelerimiz, eğitimlerimiz, dayanışma ağlarımız ve sosyal destek çalışmalarımız aynı sorumluluk ve kararlılıkla devam edecektir.

Eşit, özgür ve dayanışma içinde bir Çankaya'yı hep birlikte büyötmeye devam edeceğiz.

Çankaya Belediyesi

Anneler İçin Dayanışma ve Sevgi Dolu Buluşmalar

Çankaya Belediyesi, Anneler Günü kapsamında düzenlediği etkinliklerle ilçede dayanışma, üretim ve paylaşım dolu bir hafta sonuna imza attı. Atölyelerden konserlere, söyleşilerden kadın emeği stantlarına uzanan programlarda Çankayalılar bir araya geldi.

Çankaya Belediyesi, Anneler Günü'nü dayanışma, üretim ve paylaşım temasıyla dolu dolu kutladı. Hafta sonu boyunca düzenlenen atölyeler, konserler, söyleşiler ve kadın emeği stantlarıyla ilçe adeta festival havasına büründü. Binlerce Çankayalı etkinliklerde bir araya gelirken, renkli görüntüler Anneler Günü'ne damga vurdu.

Çankaya Belediyesi ilk olarak Bekar Anneler Derneği ve Güneş Kültür Sanat Derneği işbirliğiyle "Ankara Çemberi Dayanışma Buluşması"nı düzenledi. 100. Yıl Çankaya Evinde gerçekleştirilen etkinlikte annelerin görünmeyen

emeğine dikkat çekildi. Anne-çocuk sanat atölyeleri, paylaşım çemberleri ve çocuklara yönelik yaratıcı etkinliklerle dayanışma duygusu güçlendirildi.

Annelere müze gezisi

Anneler Günü etkinlikleri kapsamında Mebusevler, Yukarı Öveçler ve Keklikpınarı mahalle muhtarları ile mahalle sakinleri de Anne Müzesi'ni ziyaret etti. Annelik emeği, sevgi ve dayanışmanın konuşulduğu buluşmada katılımcılar birlikte keyifli vakit geçirdi.

Çankaya Belediyesi ilk olarak Bekar Anneler Derneği ve Güneş Kültür Sanat Derneği işbirliğiyle “Ankara Çemberi Dayanışma Buluşması”nı düzenledi. Etkinlikte annelerin görünmeyen emeğine dikkat çekildi.

“Bugün biraz dinlen anne”

Etkinliklerin diğer adreslerinden biri de Kadın Danışma Merkezi oldu. “Bugün Biraz Dinlen Anne” konseptiyle gerçekleştirilen buluşmada katılımcılara çay ve kahve ikram edilirken, anneler için yazılan duygu dolu notlar “Annene Bir Not Bırak” panosunda sergilendi.

İsmet İnönü Parkı’nda renkli stantlar kuruldu

Kadın emeğini görünür kılmayı amaçlayan “Elimin Emeği Evimin Ekmeği” stantları ise İsmet İnönü Parkı’nda üç gün boyunca ziyaretçilerle buluştu. Anneler Günü’ne özel kurulan stantlarda

sergilenen kadın üreticilerin el emeği ürünleri ekonomilerine de destek oldu. Etkinliklerde müzik ve eğlence de katılımcılara tam bir bahar havası yaşattı. Grup Lakırtı’nın sahne aldığı Anneler Günü kutlamalarına Çankayalılar yoğun ilgi gösterdi.

Annelik deneyimleri paylaşıldı

Anneler Günü programı kapsamında Atatürk Sanat Merkezi Mavi Salonda düzenlenen söyleşide ise Çocuk Gelişim Uzmanı Emine Ergün, Çankayalı annelerle bir araya geldi. Ergün, kendi annelik deneyimlerinden yola çıkarak annelik yolculuğuna dair samimi paylaşımlarda bulundu. ■

Babalar Günü'nü Kutladık

Çankaya Belediyesi 21 Haziran Babalar Günü'nü renkli etkinliklerle kutladı. İsmet İnönü Parkı'nı dolduran aileler doyasıya eğlenerek güzel havanın keyfini yaşadı.

Çankaya Belediyesi, 21 Haziran Babalar Günü'nü birbirinden güzel ve renkli etkinliklerle kutladı. İsmet İnönü Parkı'nda gerçekleşen etkinliklerde, çocuklar sihirbazlık gösterisi ve zumba ile keyifli anlar yaşadı. AÇEV işbirliğiyle gerçekleştirilen "Babama Bir İz Bir Hatıra" etkinliğinde aileler hep birlikte tişörtlere el izlerini aktararak, günün anısını kalıcı hale getirdi. Babalarıyla keyifli oyunlara katılan çocuklar, yaşitlarıyla birlikte hayallerini resme döktü.

Dijital Baba Çankaya'da

Babalar Günü etkinlikleri kapsamında Çankaya Belediyesi, aileleri dijital dünyada bilinçli ebeveynlik konusunda bilgilendirecek önemli bir etkinliğe de ev sahipliği yaptı. Çankaya Belediyesi, 21 Haziran Babalar Günü etkinliklerinde "Dijital Baba" Orhan Toker'i ailelerle buluşturdu.

Söyleşi ve imza gününde "Dijital Çocukların Ebeveyni Olmak" konusunu ele alan Toker, çocuklara teknolojinin sadece eğlence değil aynı zamanda bilgi ve kültür edinme amaçlı olduğunu göstermek gerektiğine dikkat çekti. Toker,

"Sıkıldığı zaman çocuğun eline tablet vermek yerine onu faydalı içeriklere yönlendirmek ve bunu yaparken de yanında olarak doğru içeriklere erişmesini sağlamak gerekir. Dışarıda yaprak, böcek fotoğrafları çekerek dijital cihazın bir şeyler üretmek için de kullanılacağını çocuklarımıza gösterebiliriz" dedi. ■

Birleşmiş Milletler desteğiyle Çankaya'da Barista Eğitimi

BM Kalkınma Programı ve Çankaya Belediyesi ortaklığında düzenlenen barista eğitimi, 18 kadına hem mesleki beceri hem de toplumsal farkındalık kazandırdı. İsveç Hükümeti destekli "H.O.P.E. in Action" projesi kapsamındaki program, kadın istihdamını ve ekonomik bağımsızlığı güçlendirmeyi hedefliyor.

Çankaya Belediyesi ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı işbirliğiyle kadınlara özel olarak düzenlenen "Kadınlar için Barista Eğitimi" tamamlandı. İsveç Hükümetinin desteğiyle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yürütülen "H.O.P.E. in Action" (Kadınların Güçlenmesi için Fırsatlar) projesi kapsamındaki ücretsiz barista eğitimi ile kahvecilik sektöründe kadınlara yönelik nitelikli işgücü kazandırmak amaçlanıyor.

Eğitime katılan 18-35 yaş aralığındaki 18 kursiyere uzman eğitmenler tarafından profesyonel kahve ekipmanları ile kahve yapımı ve sunum teknikleri öğretildi. 102 saat süren programın sonunda kursu başarıyla tamamlayan katılımcılara sertifika verilecek ve istihdam süreçlerinde destek sağlanacak.

Teori ve pratik bir arada

Eğitim programı sürecinde, kursiyerlere sadece mesleki bilgi ve beceri kazandırılmakla kalmayıp, aynı zamanda kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak çeşitli alanlarda da eğitimler verildi. Eğitim programı kapsamında kursiyerlere; etkili iletişim, zaman yönetimi, stres yönetimi, hijyen ve sanitasyon gibi önemli konularda da eğitim imkânı sunuldu. İletişim becerileri,

iş ve özel yaşamlarında sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri için kursiyerlere önemli avantajlar sunarken; zaman yönetimi ve stres yönetimi eğitimleri, özellikle yoğun iş temposu içinde verimli ve sağlıklı bir şekilde çalışabilmelerine yardımcı oluyor. Hijyen ve sanitasyon eğitimi, iş ortamlarında ve kişisel yaşamda hijyen standartlarının nasıl korunması gerektiğini öğretirken; sansasyon eğitimi de kursiyerlerin medya ve toplumsal olaylara karşı duyarlı ve bilinçli bir yaklaşım geliştirmesini sağlıyor. Programda ayrıca İş Sağlığı ve Güvenliği eğitimlerinin yanı sıra kadınlara haklarını öğrenmeleri amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliği ve hak temelli eğitimler de verildi.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi, Çankaya Belediyesi ve Kadının İnsan Hakları Derneği arasında devam eden protokol kapsamında; Kadının İnsan Hakları Derneği tarafından hem KİHEP (Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı) hem de TCE (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) konusunda eğitim görmüş Çankaya Belediyesi Eşitlik ve Farkındalık Bürosunda görevli iki uzman tarafından gerçekleştirildi.

Şiddetle Mücadele Mekanizmaları Eğitimi ise Ankara Barosu Gelincik Merkezinde görevli Avukat Sanem Küçükcarzuman tarafından, Çankaya Belediyesi ve Ankara Barosu Gelincik Merkezi ile uzun yıllardır sürdürülmekte olan işbirliği protokolü çerçevesinde yapıldı.

Kadın istihdamını teşvik ediyoruz

“H.O.P.E in Action” projesi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye tarafından, İşveç Hükümeti finansmanı ile yürütülmektedir. Proje, Türkiye’de kadınların ekonomik açıdan güçlenmesini ve kendi kendine yeterliliğini desteklemeyi; kadın liderliğindeki işletmeleri güçlendirmeyi, mesleki becerilere erişimi artırmayı ve kadın istihdamını teşvik etmeyi amaçlıyor. Mesleki eğitim ile kişisel gelişimi bir araya getiren Kadınlar için Barista Eğitimi sayesinde kadınların hem ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirmeleri hem de sosyal yaşamda daha aktif rol almaları hedefleniyor. ■

Emekler ve Mektuplar Deprem Bölgesindeki Kadınlara Ulaştı

Çankaya Belediyesinin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında düzenlediği etkinliklerde üretilen emek dolu çalışmalar ve kadınların kaleme aldığı mektuplar, anlamlı bir dayanışma köprüsüyle Hatay Defne’deki kadınlara ulaştırıldı.

Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü koordinasyonunda Çankayalı kadınların atölyelerde hazırladığı ürünler, Çankaya Belediyesinin kardeş belediyesi Defne Belediyesi işbirliği ve 6 Sıfır 2 Çocuk Hakları ve Afetle Mücadele Derneğinin katkılarıyla deprem bölgesindeki kadınlara götürüldü. Dayanışma mesajlarıyla birlikte hazırlanan hediyeler, kadınlar arasında gönül bağı oluşturdu.

Defne’ye giden heyet, Defne Belediye Başkanı Halil İbrahim Özgün’ü de makamında ziyaret ederek geçmiş olsun dileklerini ilettiler ve yürütülen dayanışma çalışmalarına ilişkin görüş alışverişinde bulundu. ■

Bekar Anneler Buluştu

Bekar Anneler Derneği ve Güneş Kültür ve Sanat Derneği tarafından gerçekleştirilen dayanışma buluşmasına ev sahipliği yapan Çankaya Belediyesi, bekar annelere yalnız olmadığını hissettirdi. Bekar annelere özel Anneler Günü programı olarak planlanan buluşmada bekar annelerin görünmeyen emeğini görünür kılmak ve aralarındaki bağı güçlendirmek amaçlandı. Çankaya Belediyesi 100. Yıl Çankaya Evinde bir araya gelen kadınlar dayanışma çemberinde birbirine destek oldu.

Buluşmada Türkiye’de tek ebeveynliğin getirdiği toplumsal ve ekonomik sorumlulukları görünür kılmak, bu yükü omuzlayan kadınların yalnızlığını kırarak somut bir dayanışma ağı örmek hedeflendi.

Ankara Çemberi ile dayanışma ağı

Bekar Anneler Derneği Başkanı Serap Yelkenci, derneğin üç yıldır faaliyet gösterdiğini ve bir aydır Ankara’da çalışmalar yürüttüğünü belirtirken

Çankaya Belediyesi, Bekar Anneler Derneği ve Güneş Kültür ve Sanat Derneği tarafından gerçekleştirilen Ankara Çemberi Dayanışması buluşmasına ev sahipliği yaptı. Bekar annelere özel Anneler Günü programı olarak planlanan buluşmada bekar annelerin görünmeyen emeğini görünür kılmak ve aralarındaki bağı güçlendirmek amaçlandı.

Ankara’da ilk toplantılarının Çankaya’da gerçekleştiğini sözlerine ekledi. Yelkenci, “Ankara’da resmi verilere göre 180.000’i aşkın tek başına hane var. Bu gerçeğe Ankara’da yaşayan bekar annelere yönelik başlatılan ‘Ankara Çemberi’nin Çankaya’da yaşayan kadınlarla genişlemesi ve yeni işbirliklerine doğru yol almasını umuyoruz” dedi.

Buluşmada ayrıca aynı semtte, aynı sokakta benzer yollardan geçen bekar annelerin birbirini fark etmesi, kalıcı bir destek ve dayanışma mekanizması kurulması konuları da görüşüldü. ■

Kadınlar ve Çocuklar İçin Yeşerecek Dallar

Çankaya Belediyesi, Çankaya Mahallesi Muhtarlığı, Çankaya Kent Konseyi Kadın Meclisi ve Ayrancı Semt Meclisi işbirliğiyle, şiddet sonucu hayatını kaybeden kadınlar ve çocuklar anısına “Kadınlar ve Çocuklar İçin Yeşerecek Dallar” etkinliği kapsamında fidan dikimi gerçekleştirdi.

Çankaya Belediyesi, Çankaya Mahallesi Muhtarlığı, Çankaya Kent Konseyi Kadın Meclisi ve Ayrancı Semt Meclisi işbirliğiyle şiddet sonucu hayatını kaybeden kadınlar ve çocuklar anısına fidanlar dikti. Üsküp Caddesi ve Şehit Ersan Caddesi üzerinde gerçekleşen fidan dikim etkinliğine, CHP Parti Meclisi Üyesi ve CHP Aile ve Sosyal Hizmetler Politika Kurulu Başkanı Aylin Nazlıaka da katıldı.

Dikilen her fidanla, kaybedilen hayatların anısının yaşatılması ve geleceğe umut olması amaçlanırken, etkinlikte kadın ve çocuk haklarına yönelik toplumsal farkındalığın önemine dikkat çekildi.

“Unutmadık, unutmayacağız, yaşatacağız” mesajıyla toprakla buluşan 35 fidan, çevresel farkındalık ve toplumsal duyarlılık adına dikkat çeken bir adım oldu. ■

5 HAZİRAN DÜNYA ÇEVRE GÜNÜ

Gezeğenin
geleceği
kadınların
elinde

İklim krizi herkesi etkiliyor, ama herkesi eşit etkilemiyor. En ağır yükü taşıyanlar kadınlar; en güçlü çözümleri üretenler de.

Her yıl 5 Haziran geldiğinde sosyal medya yeşil görsellerle dolup taşıyor, kurumlar sürdürülebilirlik taahhütlerini yeniliyor, konferanslarda büyük hedefler açıklanıyor. Sonra gündelik hayat kaldığı yerden devam ediyor.

Ama iklim krizi kaldığı yerden devam etmiyor. Seller büyüyor, kuraklıklar derinleşiyor, ormanlar yanıyor, deniz seviyeleri yükseliyor. Ve bu kriz, her geçen yıl daha fazla insanın hayatını doğrudan etkiliyor ama herkesi eşit şekilde değil.

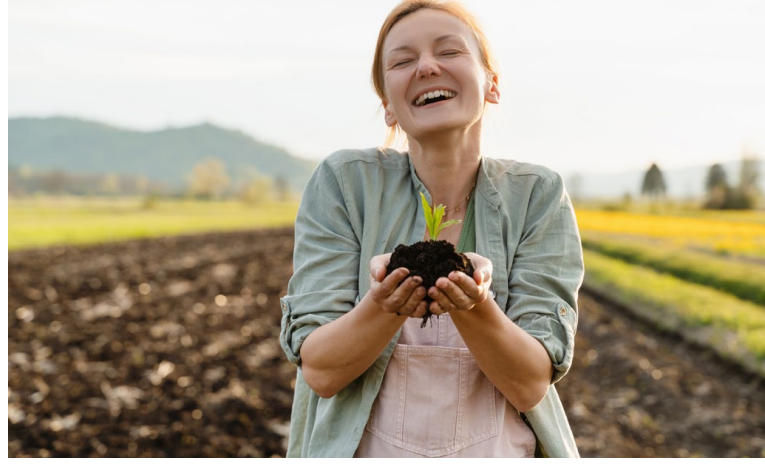
İklim değişikliğini anlatırken çoğunlukla rakamlardan söz ediyoruz: sıcaklık artışları, karbon emisyonları, yükselen denizler. Bu rakamlar önemli. Ama arkalarında, sayıların içine sığmayan hayatlar var. Ve bu hayatların büyük bölümü kadınlara ait.

Aynı kriz, farklı yükler

İklim değişikliğinin etkilerinin cinsiyete göre farklılaştığını gösteren araştırmalar artık tartışmasız bir gerçeği ortaya koyuyor: Kadınlar, iklim krizinin sonuçlarından erkeklere kıyasla çok daha ağır biçimde etkileniyor.

Bunun birden fazla nedeni var. Dünya genelinde kadınlar erkeklere kıyasla daha az mülk sahibi, daha az tasarrufa sahip ve daha güvencesiz işlerde çalışıyor. Bir sel ya da kuraklık geldiğinde toparlanmak için gerekli kaynaklara ulaşmaları çok daha güç. Özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde kadınların büyük bölümü geçimini tarıma, ormancılığa ve su kaynaklarına bağlı işlerden sağlıyor; iklim değişikliğinden en hızlı etkilenen alanların tam da başı bunlar. Yağış düzensizleştiğinde, verimli topraklar çölleştiğinde, nehirler kurduğunda ilk darbe bu kadınlara vuruyor.

Bir de bakım emeğinin eşitsiz dağılımı var. Dünya genelinde kadınlar erkeklere kıyasla neredeyse üç kat daha fazla ücretsiz bakım emeği harcıyor. Bir doğal afet ya da kıtlık döneminde bu yük katlanıyor: su taşımak, yiyecek bulmak, hasta ve yaşlılara bakmak, çocukları korumak. Bütün

bunlar ağırlıklı olarak kadınların omuzlarına yükleniyor.

Rakamlar konuşuyor

Bu tablo soyut değil. BM Kadın Birimi verilerine göre iklim değişikliğine bağlı afetler ve kıtlıklar nedeniyle yerinden edilenlerin yüzde 80'i kadın. FAO'ya göre kronik açlıkla mücadele edenlerin yüzde 60'ı da yine kadın.

Su kıtlığı söz konusu olduğunda tablo daha da ağırlaşıyor. Temiz suya erişmek için her gün saatlerini yürüyerek geçirenlerin büyük çoğunluğu kadınlar ve kız çocukları. Su kaynakları azaldıkça bu yürüyüşler uzuyor; uzayan yürüyüşler ise kız çocuklarının okuldan kopmasına, kadınların iş hayatına katılamamasına ve güvenlik risklerine maruz kalmalarına neden oluyor.

Bu rakamlar tesadüf değil; yapısal bir eşitsizliğin yansıması...

Doğayı ve kadını birlikte düşünmek

Bu tabloyu anlamak için feminist teoriye başvurmak gerekiyor. Ekofeminizm, doğa üzerindeki tahakküm ile kadınlar üzerindeki ataerkil denetim arasındaki derin bağa dikkat çeken bir düşünce akımı. 1970'lerde Fransız feminist Françoise d'Eaubonne tarafından kavramsallaştırılan bu yaklaşım şunu söylüyor: Doğanın sömürülmesi ile kadınların ikincil konuma itilmesi aynı zihniyetin ürünü.

Hindistanlı çevre bilimci ve aktivist Vandana Shiva bu baği onlarca yıldır hem akademik çalışmalarıyla hem de sahada savunuyor. Shiva'ya göre geleneksel tarım bilgisinin, tohumların ve

toprağın en büyük koruyucuları köylü kadınlar olmuştur. Shiva, endüstriyel tarımın iklim değişikliğiyle birlikte hem bu bilgiyi hem de bu kadınları aynı anda yok ettiğini vurguluyor: “Bir şeyi korumak istiyorsanız, onu koruyanları korumak zorundasınız.”

Çözümün anahtarı kadınların elinde

İşte tam burada tablo tersine dönüyor. Çünkü kadınlar yalnızca iklim krizinin mağdurları değil; onlar, aynı zamanda en güçlü çözüm üreticileri arasında.

Araştırmalar, parlamentolarda kadın temsilinin yüksek olduğu ülkelerin çok daha güçlü çevre yasaları çıkardığını ve iklim anlaşmalarını daha yüksek oranda onayladığını ortaya koyuyor. Yerel ölçekte ise kadınların önderlik ettiği çevre girişimleri, toplulukların iklim değişikliğine uyum kapasitesini güçlendirmede çoğu zaman kurumsal programlardan daha etkili oluyor.

Bunun somut bir nedeni var: Kadınlar, çevreyle ve toplulukla olan yakın ilişkileri sayesinde yerel ekosistemler, kaynak döngüleri ve toplumsal ihtiyaçlar hakkında birikimsel bir bilgiye sahip. İklim politikasının en çok ihtiyaç duyduğu şey de tam olarak bu; yerel gerçekliğe dayalı, kapsayıcı ve uzun vadeli çözümler.

Kadınların bilgisi ve liderliği olmadan iklim krizine karşı gerçek ve kalıcı bir direniş mümkün değil.

Temsil hâlâ yetersiz

Peki bu gerçek, iklim politikalarına yansıyor mu? Maalesef hayır.

İklim müzakerelerinde ve karar alma süreçlerinde kadınların temsili hâlâ son derece düşük. BM’nin iklim konferanslarına katılan ulusal delegasyonların yalnızca üçte birini kadınlar oluşturuyor. Küresel iklim fonlarının yalnızca yüzde 0,01’i toplumsal cinsiyet eşitliğini doğrudan hedefleyen projelere gidiyor. Tahliye planlarından gıda dağıtım sistemlerine, erken

uyarı mekanizmalarından yeniden yapılanma programlarına kadar pek çok alanda kadınların özgül ihtiyaçları yeterince dikkate alınmıyor.

Oysa çözüm masasına taşınan kadın sesi, hem daha adil hem de daha etkili politikalar anlamına geliyor. Bunu sezgiler değil, veriler söylüyor.

Sormamız gereken soru

Dünya Çevre Günü her yıl karşımıza şu soruyu çıkarıyor: Gezegenimize ne yapıyoruz?

Ama bu soruya artık bir soru daha eklemek gerekiyor: Bu gezegende yaşayan insanlara ne yapıyoruz?

İklim adaleti, çevresel adaletle birlikte toplumsal cinsiyet adaletini de kapsıyor. Gezegenin sürdürülebilirliğini tartışırken kimin en çok zarar gördüğünü, kimin sesinin en az duyulduğunu ve kimin bilgisinin en fazla yok sayıldığını da sormak zorundayız.

Gerçek bir iklim politikası emisyonları düşürmekle yetinmemeli; kriz dönemlerinde en kırılgan olanları da korumalı. Karar masalarına herkesin sesini taşımalı... Yüzyıllardır hem doğanın hem de toplumun omurgasını oluşturan kadınların bilgisini, emeğini ve liderliğini görünür kılmalı...

5 Haziranlar gelip geçer. Ama gezegenin geleceği, kadınların bu süreçteki yerini tanıyıp tanımadığımızı bağlı; bu yıl da, her yıl da. ■

Kaynak: BM Kadın Birimi, FAO, IPCC Altıncı Değerlendirme Raporu, Women’s Environment and Development Organization (WEDO)

İş hayatında kadınların kadınlara ihtiyacı var

Wharton İşletme Okulunun yeni araştırması, uzaktan eğitim ortamlarında kadınların yalnızca kadınlardan oluşan gruplardan çok daha fazla yararlandığını ortaya koyuyor. Peki, bu bize ne söylüyor?

Wharton Üniversitesinden araştırmacı Tiantian Yang'ın yürüttüğü yeni bir çalışma, iş hayatında ağ kurmaya dair yaygın bir inancı sorguluyor: Kadınlar kariyer gelişimi için erkeklerin ağına girmeyi hedeflemeli mi?

Araştırma, sanal kariyer eğitimi platformu üzerinden 18 ay boyunca 4600'ü aşkın katılımcıdan veri topladı. Katılımcılar rastgele olarak ya yalnızca kadınlardan oluşan gruplara ya da karma gruplara atandı. Sonuçlar çarpıcı...

Yalnızca kadınlardan oluşan gruplara dahil edilen kadınların yüzde 76'sı eğitimlerini zamanında tamamladı; karma gruplarda bu oran yüzde 67'de kaldı. Profesyonel sertifika kazananların oranı yalnızca kadın gruplarında yüzde 15 iken karma gruplarda yüzde 8'di. Sertifika sonrası iş bulanların oranı ise

yalnızca kadın gruplarında yüzde 24, karma gruplarda ise yalnızca yüzde 9 oldu.

Araştırmacılar bu farklılığı anlamaya çalışırken platform üzerindeki mesajlaşmalara baktı. Yalnızca kadınlardan oluşan gruplardaki kadınlar birbirleriyle çok daha fazla kişisel bilgi paylaştı. Annelik, bakım sorumlulukları, kariyer kaygıları ve kırılganlıklar açıkça konuşuldu. Birbirlerini teşvik eden, kaynak paylaşan ve birlikte çalışma grupları oluşturan kadınlar; dayanışmanın somut bir karşılığı olan başarıya ulaştı.

Karma gruplardaki kadınlar ise çok daha temkinliydi.

Yang bu durumu “kimliğe dayalı güven” kavramıyla açıklıyor. Uzaktan bir ortamda herkes birbirine yabancı. Güveni inşa edecek olan şey, paylaşılan kimlik. Ve bu araştırmada paylaşılan kadın kimliği, o güveni kuran temel taş oldu.

Kadınlar için güvenli alanlar yaratmak, bir ayrımcılık değil, eşitliğin önkoşulu... Kadınların birbirini desteklemesine alan açmak; kariyer gelişiminin en etkili yollarından biri...

Dikkat çeken bir başka bulgu: Erkekler için böyle bir fark gözlemlenmedi. Gruptaki erkek oranını artırmak erkeklerin sonuçlarını iyileştirmede. Çünkü erkekler zaten işyerinde daha fazla otoriteye, kaynağa ve kendine güvene sahip. Onlar için bu tür bir ortak kimlik desteğine ihtiyaç duyulmuyor.

Araştırmanın bulgusu, özellikle uzaktan çalışma ve hibrit eğitim modellerinin yaygınlaştığı günümüzde, önemli bir mesaj taşıyor: Kadınlar için güvenli alanlar yaratmak, bir ayrımcılık değil, eşitliğin önkoşulu. Kadınların birbirini desteklemesine alan açmak; kariyer gelişiminin en etkili yollarından biri.

Araştırmacı Yang'ın sözleriyle: “Kadınlar için alışılmış tavsiye, erkeklerin ağlarına girmek olmuştur. Ama kadınların birbirine yardım etme potansiyelini görmezden geliyoruz. Daha fazla destek her zaman iyidir; ama bu desteğin erkeklerden gelmesi şart değil.” ■

Kaynak: Angie Basiouny, Knowledge at Wharton

Dijital şiddetin yeni yüzü:

Yapay Zekâ çağında kadınlara yönelik çevrimiçi şiddet

BM Kadın Biriminin 119 ülkeden 641 kadının katılımıyla gerçekleştirdiği küresel araştırma, çarpıcı bir tablo ortaya koyuyor: Dijital şiddet artık yalnızca bir taciz meselesi değil; kadınları kamusal alandan sistematik olarak dışlayan, Yapay Zekâyla güçlendirilmiş ve giderek normalleşen bir baskı düzeneği...

Bir kadın gazeteci, uzun yıllar boyunca ürettiği habercilik pratiğini ve kamusal sesini bir anda kaybedebilir. Bunun için saldırıya uğraması, tutuklanması ya da işini kaybetmesi gerekmiyor. Yalnızca hedef alınması yeterli. Sosyal medyada koordineli bir linç kampanyasının nesnesi haline gelmek, rızası olmadan üretilmiş sahte görsellerle itibarsızlaştırılmak, sürekli gelen tehditler altında ezilmek... Bunların her biri, kadınları sessizliğe itmek için yeterli araçlar. Ve bu araçlar, Yapay Zekânın yükselişiyle birlikte hem daha kolay kullanılabilir oldu hem de çok daha yıkıcı bir hal aldı.

Nisan 2026'da BM Kadın Birimi tarafından yayımlanan *Tipping Point: Yapay Zekâ Çağında Çevrimiçi Şiddetin Etkileri, Tezahürleri ve Çözüm Yolları* başlıklı rapor, bu tabloyu tüm boyutlarıyla

gözler önüne seriyor. UNESCO ve Uluslararası Gazeteciler Merkezi ile ortaklaşa yürütülen küresel anketin bulguları üzerine inşa edilen rapor, 119 ülkeden 641 kadının deneyimlerine dayanıyor. Katılımcılar; gazeteciler, medya çalışanları, insan hakları savunucuları, aktivistler ve kamusal iletişimcilerden oluşuyor.

Sonuçlar hem çarpıcı hem de acil bir müdahaleyi zorunlu kılıyor.

Yapay Zekâ şiddeti nasıl dönüştürdü?

Çevrimiçi şiddet yeni bir olgu değil. Ama Yapay Zekânın bu denkleme girmesi, şiddetin hem ölçeğini hem de derinliğini köklü biçimde değiştirdi.

Raporun öne çıkardığı en kaygı verici eğilimlerden biri, üretici Yapay Zekâ araçlarının görüntü tabanlı istismar için nasıl araçsallaştırıldığı. Artık bir kullanıcı, herhangi bir kadının fotoğrafını alarak saniyeler içinde onun çıplak görüntüsünü üretebilir; üstelik bunu gerçekleştirmek için teknik bilgi bile gerekmez. “Nudification” (soyundurma) uygulamaları olarak adlandırılan bu araçlar, kadınları utandırmak, susturmak ve itibarsızlaştırmak amacıyla bilinçli biçimde kullanılıyor.

Rakamlar bu durumun ne denli yaygınlaştığını somutlaştırıyor. Dijital Nefrete Karşı Merkezinin yürüttüğü bir analize göre, yalnızca tek bir uygulama Ocak 2026’ya kadar üç milyonun üzerinde soyundurulmuş görüntü üretti; bir dönem saatte 6700 görüntü üretildiği kaydedildi. Bu, soyut bir istatistik değil. Her görüntünün arkasında bir kadının bedeni, kimliği ve hayatı var.

Deepfake videolar ise bu tablonun çok daha ağır bir boyutunu oluşturuyor. Kadınların cinsel saldırıya uğruyormuş gibi gösterildiği sahte videolar, artık birkaç tıkla üretilebiliyor ve sosyal medya platformları üzerinden anında yayılabiliyor. Rapor, bu durumu “Yapay Zekâ destekli sanal tecavüz” olarak tanımlıyor ve gerçekliği tartışılmaz bir şiddet biçimi olarak nitelendiriyor.

Araştırmaya katılan kadınların yüzde 12’si rızaları olmadan kişisel görüntülerinin paylaşıldığını bildirdi. Yüzde 6’sı ise deepfake ya da manipüle edilmiş görsel ve videolarla hedef alındığını ifade etti. Bu oranların birkaç yıl öncesine kıyasla son derece düşük görünebileceği düşünülebilir; ancak raporun dikkat çektiği nokta şu: Bu formlar “nadir” olmaktan çıkarak dijital şiddet ekosisteminin kalıcı bir bileşeni haline geldi.

Meslek grupları arasındaki dağılım da dikkat çekici. Rızası dışında kişisel görüntülerinin paylaşıldığını bildirenlerin oranı; kadın gazetecilerde yüzde 9 iken insan hakları savunucuları ve aktivistler ile yazarlar ve kamusal iletişimcilerde yüzde 15’e çıkıyor. Doğrudan

mesajlar yoluyla gelen istenmeyen cinsel içerikli yaklaşımlar, başka bir yaygın istismar biçimi olarak öne çıkıyor: Kadın yazarların yüzde 40’ı, insan hakları savunucularının yüzde 33’ü ve gazetecilerin yüzde 24’ü bu tür saldırılara maruz kaldıklarını bildirdi.

Susturulan sesler: Öz sansürün tırmanışı

Dijital şiddetin en somut ve en yıkıcı sonuçlarından biri, kadınların kendi seslerini gönüllü olarak kısması. Rapor bunu “caydırıcı etki” olarak adlandırıyor; ama bu tanım bile yaşanan gerçeğin ağırlığını tam olarak yansıtmıyor.

Araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri şu: Katılımcıların yüzde 41’i çevrimiçi istismara maruz kalmamak için sosyal medyada öz sansür uyguladığını bildirdi. Yüzde 19’u ise bu baskının iş hayatına sızdığını ve iş ortamında da kendilerini sansürlediklerini ifade etti.

Meslek grupları bazında bu tablo daha da ağırlaşıyor. Kadın yazarların ve kamusal iletişimcilerin yüzde 50’si sosyal medyada öz sansür uyguladığını söylerken yüzde 26’sı bu baskıyı iş hayatına da taşıdığını belirtti. Özgür ifadeye dayanan bir meslek olarak gazetecilik de bu krizden nasibini alıyor: Kadın gazetecilerin yüzde 45’i çevrimiçi öz sansür uyguladığını bildirdi. Ve bu rakam, 2020’de yapılan benzer bir araştırmada yüzde 30 olarak kayıt altına alınmıştı. Beş yılda 15 puanlık bir artış.

Bu eğilim yalnızca bireysel bir tercih değil; yapısal bir baskının ürünü. Kadınlar, kamusal alanda görünür olmaya devam etmenin bedelinin çok ağır olduğunu öğreniyor. Ve bu öğrenme, sessizce geri çekilmeye dönüşüyor. Raporda yer alan bir gazeteci ve toplum örgütleyicisinin tanıklığı, bu gerçeği çok daha somut biçimde gözler önüne seriyor:

“Demokrasiden söz ettiğimizde demokrasinin ‘hissini’ değil, yalnızca bir ‘delilik gösterisini’ yaşıyoruz. Durmaksızın süren baskıyla baş

Raporun dikkat çeken bulgularından biri de kadınların hukuki yollara başvurma oranlarının artmasıyla birlikte bu yollardaki yapısal engellerin de varlığını sürdürmesi...

edemedim ve Aralık 2023'te işimden istifa ettim. Şu an evde oturuyorum, yalnızca zihinsel sağlığımı yeniden inşa etmeye çalışıyorum. Bu zorunlu geri çekilme ciddi mali sorunlara yol açtı. Bu, susturulmanın ve işsiz bırakılmamanın doğrudan sonucu."

Bu tanıklık, dijital şiddetin yalnızca sanal bir deneyim olmadığını, somut ve fiziksel sonuçlar doğurduğunu acı biçimde ortaya koyuyor. Çevrimiçi baskı, ekonomik yoksunluğa, kamusal alandan çekilmeye ve demokratik süreçlerden dışlanmaya dönüşüyor.

Mental sağlığa etkisi

Rapor, dijital şiddetin psikolojik boyutunu da sayısal olarak belgeleyen nadir çalışmalardan biri. Ve ortaya çıkan tablo, "çevrimiçi taciz" kavramını çok daha ötesine taşıyor.

Araştırmaya katılan kadınların yüzde 24'ü, dijital şiddetle bağlantılı olarak anksiyete ve/veya depresyon tanısı aldığını ya da tedavi gördüğünü bildirdi. Yüzde 13'ü ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) tanısı aldığını ifade etti.

Meslek grupları arasında karşılaştırma yapıldığında, yine en ağır tabloyu kadın yazarlar ve kamusal iletişimciler yaşıyor: Bu grupta anksiyete/depresyon tanısı oranı yüzde 39'a, TSSB oranı ise yüzde 22'ye çıkıyor. İnsan hakları savunucuları ve aktivistlerde bu oranlar sırasıyla

yüzde 26 ve yüzde 15; kadın gazetecilerde ise yüzde 25 ve yüzde 13 olarak kaydedildi.

Bu rakamlar, sistematik bir ruh sağlığı krizini gözler önüne seriyor. Dijital şiddete maruz kalan kadınların dörtte biri klinik düzeyde mental hasara uğruyor. Bu hasar, hem bireysel hem de toplumsal bir maliyete dönüşüyor: Tedavi süreçleri, işgücü kaybı, kamusal katılımın azalması ve demokratik temsilde derinleşen uçurum.

Artan cesaret, artan engeller

Raporun dikkat çeken bulgularından biri de kadınların hukuki yollara başvurma oranlarının artmasıyla birlikte bu yollardaki yapısal engellerin de varlığını sürdürmesi.

Araştırmaya katılan kadınların yüzde 25'i dijital şiddet deneyimini polise bildirdiğini, yüzde 15'i ise failer ya da büyük teknoloji şirketleri aleyhine yasal işlem başlattığını bildirdi. Bu oranlar, 2020'deki verilerle kıyaslandığında ciddi bir artışa işaret ediyor: O dönemde olayı polise bildirenlerin oranı yüzde 11, yasal işlem başlatanların oranı ise yüzde 8 idi. Yani beş yılda polis başvurusu iki katına çıktı, yasal işlem başlatma oranı da neredeyse iki katına ulaştı.

Bu artış, farkındalığın büyüdüğünü ve kadınların mücadele etme iradesinin güçlendiğini gösteriyor. Ama tablonun diğer yüzü çok daha karanlık.

Polise başvuran kadınların yalnızca yüzde 10'unda faillere karşı suçlama yapılabilirdi. Başvuranların yüzde 27'si soruşturma yapmayı reddetme ya da isteksizlik tepkisiyle karşılaştığını bildirdi. Yüzde 24'ü ise mağduru suçlama olarak nitelendirdiği muameleyle yüzleşmek zorunda kaldı. Bu muamele; "Neden hedef oldunuz?", "Ne söylediniz ki bu kadar tepki çektiniz?" gibi sorularla somutlaşıyor.

Aynı oranda katılımcı (yüzde 24) ise kendilerini korumaktan bizzat sorumlu tutulduklarını hissettiklerini ifade etti. Yani polise gidin, şikâyetinizi yapın, ama ardından sosyal medyadan çekilin, tartışmalı konulardan uzak durun, işte daha az görünür bir role geçin ya da bir süreliğine kariyerinize ara verin. Bu yaklaşım, şiddeti durdurmak yerine kadınları kamusal alandan çeken bir strateji üretiyor.

Kamusal alanda konuşan, araştırma yapan, haber üreten ya da savunuculuk yürüten kadınlar; bu faaliyetleri nedeniyle hedef alınıyor.

Fransa merkezli bir aktivistin tanıklığı bu çelişkiyi çarpıcı biçimde özetliyor: "Aşırı sağ çevrelerden gelen o kadar ağır bir siber zorbalık kampanyasına maruz kaldım ki, daha önce görüş ayrılığı yaşadığım Kadın Hakları Bakanı bana destek mesajı yazarak savcılığa bildirdiğini iletti. Ben de kapsamlı bir belgelemeyle şikâyet dosyası hazırladım. Şikâyetim soruşturma açılmadan reddedildi."

Hukuki yolların yalnızca kaynaklara sahip olanlar için gerçekçi bir seçenek olduğu gerçeği de raporun altını çizdiği önemli bir eşitsizlik boyutu. Büyük teknoloji şirketlerinin ise delilleri paylaşma ve işbirliği yapma konusundaki isteksizliği, mevcut hukuki süreçleri daha da işlevsizleştiriyor.

Koordineli ve siyasi bir silah

Rapor, dijital şiddeti yalnızca bireysel faillerden kaynaklanan gelişigüzel saldırılar olarak değil; çoğunlukla koordineli, siyasi motivasyonlu ve sistematik kampanyalar olarak tanımlıyor. Bu çerçevelenme, meselenin neden yalnızca bireysel bir "taciz sorunu" olarak ele alınamayacağını açıklıyor.

Kamusal alanda konuşan, araştırma yapan, haber üreten ya da savunuculuk yürüten kadınlar; bu faaliyetleri nedeniyle hedef alınıyor. Kadın gazeteciler sistematik dezenformasyon kampanyalarıyla; insan hakları savunucuları koordineli taciz saldırılarıyla; aktivistler ise kişisel bilgilerinin ifşa edilmesiyle karşılaşılıyor. Tüm bu saldırıların ortak amacı aynı: Kadınları sessizleştirmek ve kamusal alandan çekmek.

Rapor, bu durumun demokratik gerilemeden bağımsız olmadığının da altını çiziyor. Otoriter eğilimlerin güçlendiği, kurumsal güven krizinin derinleştiği ve ağ üzerinden yürütülen kadın düşmanlığının yaygınlaştığı bir dönemde, dijital şiddet; zorla kazanılmış hakları geri almak için bir araç olarak işlev görüyor. Teknoloji şirketleri ise bu şiddeti kâr amacıyla yükseltmek üzere tasarlanmış algoritmalar aracılığıyla, yani bilinçli bir tercihle, büyütüyor.

Hindistanlı bir çevre gazetecisinin deneyimi bu tabloyu çarpıcı biçimde somutlaştırıyor: *“Sürekli saldırılarla yüz yüzeyim. Sağcı gruplar beni ‘hain’ olarak damgalıyor ve binlerce WhatsApp iletilisiyle bu asılsız iddialar yayılıyor. Kendi ülkemde yaşamak bile ürkütücü hale geldi. Yerel sağcı yapılar bu paylaşımlar üzerinden harekete geçerek akrabalarımı buldu, onlara saygısızca davrandı. Özgürce yaşamak kolay değil; susmak zorunda bırakılıyor.”*

Ne yapılmalı?

Rapor, bulguların ötesine geçerek çözüm için de somut öneriler sunuyor. Bu öneriler, tek bir aktörün değil; devletlerin, teknoloji şirketlerinin, sivil toplumun ve yargı sisteminin birlikte hareket etmesini gerektiriyor.

- **Öncelikle hukuki altyapı güçlendirilmeli.** Yapay Zekâ destekli görüntü tabanlı istismar başta olmak üzere teknoloji aracılı şiddeti net biçimde tanımlayan, yaptırımları olan ve uygulanabilir yasalar hayata geçirilmeli. Mevcut yasaların var olduğu ülkelerde ise asıl sorun uygulamada: Bu boşluğun kapatılması için hem teknik kapasite hem de siyasi irade gerekiyor.
- **Emniyet ve yargı sistemleri dönüştürülmeli.** Dijital şiddeti “sanal” ya da “önemsiz” gören önyargıları kırmak, kolluk kuvvetlerine ve yargı mensuplarına kapsamlı eğitim vermek ve mağduru suçlayan yaklaşımları sistemden söküp atmak acil bir öncelik. Mağdurları korumak yerine onları kamusal alandan çekilmeye yönlendiren tavsiyeler, şiddeti durdurmak bir yana, derinleştiriyor.
- **Büyük teknoloji şirketleri hesap vermeli.** Yapay Zekâ araçlarının ve sosyal medya platformlarının bu şiddette üstlendiği yapısal rol görmezden gelinemez. Şeffaflık, işbirliği ve etkin içerik moderasyonu için hem yasal yükümlülükler hem de sektörel standartlar belirlenmeli.

- **Psikososyal destek mekanizmaları oluşturulmalı.** Dijital şiddete maruz kalan kadınlar için travma odaklı, erişilebilir ve ücretsiz destek hizmetleri sunulmalı. Mental sağlığa verilen bu hasar yalnızca bireysel değil, toplumsal bir krizdir ve bu krize bireysel değil, kurumsal yanıtlar gerekiyor.
- **Güvenli teknoloji altyapısı geliştirilmeli.** Raporun önerdiği açık kaynaklı güvenlik araçlarından model mevzuat çerçevelerine kadar, dijital aktivizm ve gazetecilik için daha güvenli bir ekosistem inşa etmek hem teknik hem de siyasi bir tercih meselesidir.

Şimdi değilse ne zaman?

Raporun başlığı, “Tipping Point” yani “Dönüm Noktası”; bu bir tesadüf değil. Dijital şiddet, kadınların kamusal katılımını tehdit eden eşiğe geldi. Bundan beş yıl önce yüzde 30 olan öz sansür oranı yüzde 45’e ulaştı. Yapay Zekâ sayesinde görüntü tabanlı istismar kitlesel bir araç haline geldi. Hukuki yollara başvuru arttı ama adalet yetersiz kaldı.

Bu tablo yalnızca kadınların sorunu değil. Kamusal söylemin kalitesi, demokratik temsil, basın özgürlüğü ve sivil alanın sağlığı doğrudan bu tabloyla bağlantılı. Kadınlar susturulduğunda kaybeden yalnızca onlar değil; kaybeden demokrasinin kendisi.

Rapor, çözümün mümkün olduğunu söylüyor. Ama bunun için önce sorunun gerçekliğini kabul etmek, ardından koordineli ve kararlı bir müdahale geliştirmek gerekiyor. Teknoloji şirketleri, devletler, sivil toplum ve uluslararası kurumlar aynı anda harekete geçmedikçe, bireysel çabalar yetersiz kalacak.

Yapay Zekâ çağında şiddetin yeni biçimleri hız kazandı. Yanıtların da aynı hızda geliştirilmesi gerekiyor. ■

Kaynak: BM Kadın Birimi

BM yeni liderini seçiyor: Cinsiyet eşitliği sandıkta

Birleşmiş Milletler'in 10. Genel Sekreterini seçme süreci başlıyor. Adaylar birbiriyle yarışırken bir soru öne çıkıyor: Seçilen kişi, cinsiyet eşitliğine gerçekten sahip çıkacak mı?

Bu yıl BM, 10. Genel Sekreterini seçecek. Bu karar; jeopolitiğin köklü biçimde dönüştüğü, silahlı çatışmaların tırmandığı, demokratik normların aşıldığı ve insan haklarının geri alındığı bir dönemde alınıyor. BM kurumları üzerindeki talepler artarken kaynaklar daralıyor.

Böyle bir anda BM'yi kimin yöneteceği, yalnızca diplomatik denge ve bölgesel kota meselesi değil. Örgütün bugün hangi değerler için durduğunun ve yarın bu değerleri savunmaya devam edip etmeyeceğinin bir işareti.

Cinsiyet eşitliği bu değerlerin tam merkezinde duruyor. BM Şartı'na ve temel insan hakları belgelerine dayanan, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemine işlenen bu değer; kalıcı olmak isteyen her barış anlaşmasının, her ticaret anlaşmasının ve her iklim çerçevesinin temelini oluşturmak zorunda.

İlerleme tehdit altında

Son yıllarda BM'deki cinsiyet dengesi konusunda somut adımlar atıldı. 2025 itibarıyla uluslararası kurumlardaki liderlik pozisyonlarında kadın oranı yüzde 46'ya ulaştı; BM Sekreterliği profesyonel düzeyde cinsiyet paritesine erişti. Ama bu kazanımlar kırılgan. Reform odaklı bütçe kesintileri bu dengeleri tehdit ediyor.

Dış yardım tablosunda ise durum çok daha endişe verici. BM Kadın Birimi'nin 2025 raporuna göre, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının yüzde 73'ü son fon kesintilerinden ciddi biçimde etkilendi; yüzde 41'i bir yıl içinde faaliyetlerini sürdüremeyebileceğini bildirdi. Her üç kuruluşan

biri, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önleme programlarını zaten askıya aldı ya da kapattı.

Bu finansal baskılar durduk yere yaşanmıyor. Cinsiyet eşitliği; kasıtlı ve koordineli bir saldırı altında. "Cinsiyet karşıtı hareket" olarak tanımlanan bu akım, kadın ve kız çocuklarının güvenliğini, sağlığını ve özgürlüğünü güvence altına alan hak ve normları geri almak için iyi örgütlenmiş ve iyi finanse edilmiş durumda. Avrupa'da yalnızca 2018-2022 yılları arasında bu harekete 1,18 milyar dolar aktarıldığı bildiriliyor.

Bu bağlamda küresel liderliğin sessiz kalması tarafsızlık değil, mevcut duruma teslimiyettir.

Sessizlik suç ortaklığıdır

Mevcut Genel Sekreter António Guterres, görev süresi boyunca cinsiyet eşitliğini tanımlayıcı bir taahhüt olarak benimsedi. Kurumsal değişimi yönlendirdi, sürekli siyasi savunuculuk yaptı. Halefi de bu mirası devralmalı ve üzerine inşa etmeli.

Tüm adaylar, cinsiyet bariyerlerini yıkmaya kararlı liderlerden oluşan Uluslararası Cinsiyet Şampiyonları ağına aktif biçimde katılmalı... Bu ağ; karma olmayan etkinliklerde konuşmama taahhüdünü, yüzde 50-50 cinsiyet paritesi hedefini, cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyete

**Tüm adaylar,
cinsiyet bariyerlerini
yıkmaya kararlı
liderlerden oluşan
Uluslararası Cinsiyet
Şampiyonları
ağına aktif biçimde
katılmalı...**

dayalı şiddete sıfır toleransı ve kurumsal düzeyde somut, kamuoyuyla paylaşılan taahhütleri içeriyor.

BM'nin bir sonraki Genel Sekreteri, cinsiyet eşitliğini savunmanın yüksek siyasi ve kişisel bir bedel taşıdığı bir sistemde çalışmak zorunda kalacak. Ama bu bedel, insanlığın yarısını görmezden gelmenin ve ortak sorunlarımıza adil ve sürdürülebilir çözümler bulma kapasitemizi zayıflatmanın bedelinin yanında hiçbir şey.

Üye devletler, her adayı cinsiyet eşitliği konusunda açık ve kamuoyu önünde hesap vermeye çağırmalı. BM'yi bir sonraki yönetecek kişi, bu hesabı vermeye hazır olmak zorunda. ■

Kaynak: Martin Chungong ve Tatiana Molcean, Geneva Solutions

Kız öğrencilere yönelik burs programını inceleyen yeni bir araştırma, annenin eğitim düzeyinin çocukların gelişimi üzerindeki etkisini somut verilerle ortaya koydu.

Annenin eğitimi çocuğun geleceğini değiştiriyor

Düşünün, yıllar önce bir burs sayesinde okula devam edebilen bir kız çocuğu büyüyor, anne oluyor. Ve onun çocukları, o burs programının dolaylı mirasçıları, akranlarından daha sağlıklı, daha hazır, daha güçlü büyüyor. Nesiller arası bir etki...

Moriam Khanam, Mohammad Hajizadeh ve Casey Warman'ın yeni araştırması şu soruyu yanıtlamak için yola çıktı: Annenin eğitim düzeyi, çocuğunun hayatını gerçekten değiştirir mi? Ve en önemlisi, bu ilişki bir korelasyon mu, yoksa nedensellik mi?

Bir bursun 30 yıl sonraki etkisi

Hikâye 1994'te başlıyor. Bangladeş hükümeti, kırsal kesimdeki kız öğrencilere orta öğretim bursu sağlamak amacıyla bir program hayata geçiriyor. Program yalnızca para yardımı değil aynı zamanda bir taahhüt: Okula devam et, başarılı ol, evlenme. Bu üç koşulu yerine getiren kız öğrenciler hem burs alıyor hem de okul ücretlerinden muaf tutuluyor.

Sonuçlar hızlı ve çarpıcı geliyor. 200'e gelindiğinde kırsal kesimdeki kız çocuklarının orta öğretime kayıt oranı yüzde 50'ye ulaşıyor. Kentsel ile kırsal arasındaki derin uçurum kapanmaya

başlıyor. Yılda iki milyondan fazla kız çocuğu bu programdan yararlanıyor.

Araştırmacılar programın yarattığı bu “doğal deneyi” bir metodolojik fırsat olarak değerlendirdi. Programın kademeli uygulanması; belirli yaş gruplarına ve yalnızca kırsal bölgelere özgü olması onlara eşsiz bir karşılaştırma zemini sundu. Beş yıl boyunca burstan yararlanan ve sonra anne olan kadınlar ile bu fırsatı kaçıran kadınlar arasındaki fark; anne eğitiminin çocuk gelişimi üzerindeki gerçek etkisini, diğer tüm sosyoekonomik değişkenlerden arındırarak ölçmelerine olanak tanıdı.

Rakamlar konuşuyor

2019 Bangladeş Çok Göstergeli Küme Anketi’nden derlenen verilerle gerçekleştirilen araştırma, 36-59 aylık 3416 çocuğu ve annelerini inceledi. Ve bulgular, sezgisel olarak hissedilen şeyi sayılarla kanıtladı.

Annedeki her bir yıllık ek eğitim, çocuğun erken çocukluk gelişim puanını 0,5 puan artırıyor. Genel gelişim hazırlığı 7,5 puan yükseliyor. Okuryazarlık ve sayısal beceriler 7,7 puan artıyor. Fiziksel gelişimde ise 1,9 puanlık bir iyileşme gözlemleniyor.

Ama bulgular soyut puanların çok ötesine geçiyor. Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe yaşamın somut ayrıntıları da değişiyor:

Çocukların büyüme geriliği yaşama olasılığı 4,8 puan düşüyor. Çocukla oynayan, ona zaman ayıran bir yetişkinin varlığı güçleniyor. Çocuğun ev içinde yalnız ya da başka bir çocuğun gözetiminde bırakılma riski azalıyor.

Değişim yalnızca anneden gelmiyor

Araştırmanın en ilgi çekici bulgularından biri şu: Bu etkiler annenin bizzat çocukla geçirdiği zamandan değil, tüm hanedeki bir dönüşümden kaynaklanıyor. Daha eğitilmiş anneler çocuğun gelişimine verilen değerin farkında ve bu farkındalığı etraflarına da yayıyorlar. Baba, büyükanne, büyükbaba, ağabey, abla... Evin tamamı farklı davranıyor.

Bu bulgu, toplumsal cinsiyet normlarına dair başka bir gerçeğin de altını çiziyor: Kadının eğitimi, onun bireysel kapasitesini artırmanın çok ötesinde bir etki bırakıyor. Ev içindeki dinamikleri, karar alma süreçlerini, bakım anlayışını ve nesiller arası iletişimi kökten dönüştürebiliyor.

“Korelasyon” değil “nedensellik”

Bu araştırmayı sıradan bir istatistik çalışmasından ayıran şey, nedensellik sorusuna verdiği yanıt. Daha önce pek çok çalışma benzer ilişkileri gözlemledi ama çoğu korelasyonun ötesine geçemedi. Sorun şuydu: Eğitim düzeyi yüksek anneler aynı zamanda daha yüksek gelirli, daha iyi

konut koşullarına sahip, daha geniş sosyal ağlara erişebilen bireylerdi. Peki çocukların gelişimini etkileyen annenin eğitimi mi, yoksa bu diğer avantajlar mıydı?

Burs programının yarattığı doğal deney bu soruyu yanıtladı. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda ve yalnızca eğitim düzeyi farklılaştığında bile etki net biçimde ortaya çıkıyordu. Nedenellik artık bir hipotez değil, kanıtlanmış bir gerçektir.

Benzer kanıtlar Uganda, Türkiye, Çin ve Pakistan'dan da geliyordu.

Süreklilik şart

Araştırmacıların özellikle vurguladığı bir nokta var: Etkinin ortaya çıkması için programın tam ve kesintisiz uygulanması gerekiyor. Yalnızca bir ya da iki yıl burstan yararlanan annelerde anlamlı bir gelişim farkı gözlemlenmedi. Beş yılın tamamını tamamlayanlar söz konusu olduğunda ise tablo dramatik biçimde değişti.

Bu, politika yapımcılar için kritik bir ders: Güvenilir, uzun vadeli ve kesintisiz sosyal koruma programları olmadan bu tür dönüşümler gerçekleşmiyor. Kısa süreli, parçalı müdahaleler yeterli değil. Dönüşüm, zaman ve süreklilik istiyor.

Bangladeş'teki burs programının izleri bu araştırmacının çok ötesine de yayılıyor. Başka çalışmalar programın kadınların evlilik yaşını yükselttiğini, emek piyasasına katılımlarını

Bu, politika yapımcılar için kritik bir ders: Güvenilir, uzun vadeli ve kesintisiz sosyal koruma programları olmadan dönüşümler gerçekleşmiyor. Kısa süreli, parçalı müdahaleler yeterli değil. Dönüşüm, zaman ve süreklilik istiyor.

artırdığını ve daha iyi koşullarda istihdam edilmelerine katkı sağladığını ortaya koyuyor. Tüm bu etkiler bir domino dizisi gibi birbirine zincirlenerek çocukların sağlık ve gelişim sonuçlarını da iyileştiriyor.

Kız çocuğuna yapılan yatırım nesilleri şekillendiriyor

Bu araştırmanın bize söylediği şey aslında basit ama derin: Bugün bir kız çocuğuna eğitim fırsatı vermek, yalnızca onun yaşamını değiştirmez. Onun çocuklarının daha sağlıklı, daha hazır, daha güçlü yetişmesine zemin hazırlar.

Kız çocuklarının eğitimine yapılan yatırım, yalnızca bireysel bir kazanım değildir, toplumsal bir dönüşümün tohumunu eken, nesiller ötesi bir politika tercihidir. ■

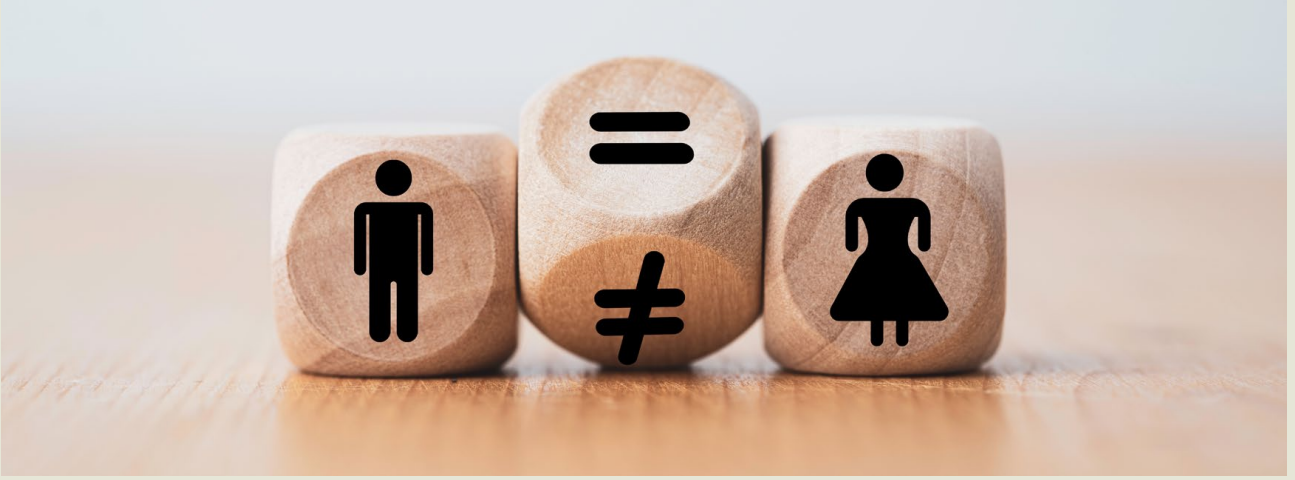
Kaynak: NBER

Çocuklar ve toplumsal cinsiyet normları hakkında ne biliyoruz?

RAND Kurumunun yeni raporu, düşük ve orta gelirli ülkelerde çocukların toplumsal cinsiyet normlarını doğru biçimde ölçmenin neden bu kadar zor ve bu kadar önemli olduğunu anlatıyor.

Toplumsal cinsiyet normları, bir çocuğun hayatını erken yaşlardan itibaren şekillendirmeye başlıyor. Bir kız çocuğunun okula gidip gidemeyeceği, bir erkek çocuğunun duyguları nasıl ifade etmesi gerektiği, kimin karar verme hakkına sahip olduğu... Bunların hepsi, 10 yaşında bile içselleştirilen normlarla bağlantılı.

Ama bu normları gerçekten nasıl ölçebiliriz? Özellikle 10-14 yaş grubunda, düşük ve orta gelirli ülkelerde ve kültürel farklılıkların son derece belirleyici olduğu bağlamlarda?

RAND Kurumundan Julia Rollison, Laura Faherty, Lia Pak ve Maya Rabinowitz'in hazırladığı yeni rapor, tam da bu soruyu ele alıyor. Araştırmacılar mevcut anket çalışmalarını ve metodolojik yaklaşımları inceleyerek "çok genç ergenler" olarak adlandırılan 10-14 yaş grubu için geçerli, yaşa uygun ve kültüre duyarlı ölçüm yöntemlerini belirlemek amacıyla kapsamlı bir literatür taraması yürüttü.

Rapor, cinsiyet normlarını bu yaş grubunda ölçmenin neden bu kadar kritik olduğunu açıkça ortaya koyuyor: 10-14 yaş, normların henüz tam oturmadığı, dönüştürülmeye en açık olduğu dönem. Bu yaş grubunu kaçırmak hem müdahale hem de araştırma açısından büyük bir kayıp.

Normlar erken yaşta kökleşiyor. Onları erken ölçemezseniz, erken müdahale de edemezsiniz. Bu rapor, o ölçümü doğru yapmanın yolunu arıyor.

"Çok küçük" ile "yeterince büyük" arasında sıkışıp kalmak

10 yaşına gelmiş bir kız çocuğu henüz ilkokulu yeni bitirmiş, belki bisiklet sürmeyi öğreniyor, belki favori kitabını defalarca okuyor. Ama dünyanın pek çok yerinde, o yaşta başka bir şey de başlıyor: toplumun "kız olarak" nasıl davranması gerektiğine dair fısıltıları...

Ev işleri onun görevi haline geliyor. Erkek kardeşi dışarı çıkarken o evde kalıyor. Evlilik, ilerisi için değil yakın bir gelecek olarak konuşuluyor. Ve tüm bunlar o kadar olağanlaşmış ki, kimse bunun bir sorun olduğunu fark etmiyor.

İşte tam bu noktada bir soru beliriyor: Peki biz bu çocuklar hakkında gerçekten ne biliyoruz?

Büyük uluslararası sağlık anketlerinin büyük çoğunluğu ya 15 yaş üstünü kapsıyor ya da yalnızca ebeveynlere soruyor. Oysa araştırmalar gösteriyor ki ebeveynler, özellikle kızların sosyal ve duygusal zorluklarının büyük bölümünden habersiz. Bir çocuk eve “iyiyim” diyerek dönüyorsa, anketlerde de sonuç “iyi” oluyor.

Birleşmiş Milletler’in verilerine göre dünyada her beş genç kadından biri 18. doğum gününü görmeden evlendiriliyor. Buna “erken yaşta evlilik” deniyor ama aslında çoğu hikâye çok daha önce, 10-12 yaşlarında başlıyor. Kız çocuğunun hayali, beklentisi, özgürlüğü, o henüz okul çağındayken şekillendirilmeye başlanıyor.

Cinsiyete dayalı şiddet, ekonomik yoksunluk, koruyucu sağlığa erişimin engellenmesi, mental sağlık sorunları daha erken dönemde başlıyor.

Mevcut tablo ne gösteriyor?

GEAS (Küresel Erken Ergenlik Çalışması) bu yaş grubuna odaklanan nadir çalışmalardan biri. Johns Hopkins Üniversitesi ve Dünya Sağlık Örgütü işbirliğiyle yürütülen bu proje, 10-14 yaş arasındaki gençlerin toplumsal cinsiyet normlarını nasıl algıladığını ve bu normların davranışlarını nasıl şekillendirdiğini araştırıyor. Ama bir sınırı var: Sadece düşük gelirli kentsel bölgeleri kapsıyor. Kırsal kesimde yaşayan bir kız çocuğu bu tabloya girmiyor.

GAGE (Toplumsal Cinsiyet ve Ergenlik: Küresel Kanıt) çalışması ise 10-19 yaş arasını ele alıyor ve altı ülkede 20.000 ergeni, 10 yıl boyunca takip ediyor. Daha geniş bir resim sunuyor; eğitim, şiddet, ruh sağlığı, ekonomik güçlenme gibi pek çok alanı içeriyor. Ama yalnızca altı ülkede geçerli; küresel bir tablo için bu yeterli değil.

MICS ve DHS gibi çok ülkeli büyük anketler ise tam tersi bir sorunla karşı karşıya: 120’den fazla ülkede uygulanıyorlar, güçlü altyapıları var ama VYA’ları, yani 10-14 yaş grubunu ya hiç kapsam içine almıyorlar ya da çok sınırlı biçimde ele alıyorlar. Ve toplumsal cinsiyet normlarına odaklanan ayrı modülleri yok.

Kısacası; geniş kapsamlı çalışmalar bu yaş grubuna bakmıyor, bu yaş grubuna bakanlar ise dünyaya yayılamıyor.

Soru sormak zor

Bir de şu var; bu çocuklara doğru soruları sormak, görüldüğü kadar kolay değil.

10 yaşında bir çocuğa “Toplumsal cinsiyet normları hakkında ne düşünüyorsun?” diye soramazsınız. Önce ne sorduğunuzu anlaması lazım. Sonra cevap verebilmesi için güvende hissetmesi gerekir.

Araştırmacılar bunu keşfettiklerinde ilginç çözümler geliştirdi. Bunlardan biri “en iyi arkadaş tekniği”: çocuğa doğrudan kendi görüşünü sormak yerine “En iyi arkadaşın evlilik hakkında ne düşünür?” diye sormak. Bu sayede çocuk, yargılanma kaygısı duymadan daha açık cevaplar verebiliyor.

Bir diğer yaklaşım ise norm ya da tutumu değil davranışı sormak: “Sen evde bulaşık yıkıyor musun? Peki erkek kardeşin?” Bu tür somut sorular, soyut değer yargılarını ölçmekten çok daha güvenilir veriler sunuyor.

Bir araştırmacı deneyimini şöyle anlatıyor: Çocuklara “mutlu yüz, üzgün yüz” gibi semboller gösterdiklerinde bunun bazı toplumlarda hiç anlamlı olmadığını gördüler. Uganda’da mısır yığınları ya da dolup boşalmakta olan kaplar çok daha fazla işe yaradı. Çünkü ölçeğin kendisi de kültürel ve bu, araştırmacıların her adımda yeniden düşünmesi gereken bir gerçek.

Aileler de anket kapsamına girmeli

Araştırmanın ortaya koyduğu en çarpıcı bulgulardan biri şu: Sadece çocuğa soru sormak yeterli değil.

Toplumsal cinsiyet normları bir boşlukta oluşmuyor. Annenin evliliğe bakışı, babanın kız çocuğunun eğitimine verdiği değer, büyükanne ve büyükbabanın beklentileri, hatta büyük kardeşin tutumu; bunların hepsi küçük bir çocuğun “nasıl olunması gerektiğine” dair inançlarını doğrudan şekillendiriyor.

Bu yüzden araştırmacılar, gelecekteki ölçüm sistemlerinin yalnızca çocuklara değil, onlarla etkileşime giren yetişkinlere de yönelmesi gerektiğini vurguluyor. Hatta bir uzman, topluluk düzeyinde “ağ analizi” yapılmasını öneriyor: Bir

köyde ya da mahallede herkesin birbiriyle olan ilişkilerini haritalayarak normların nasıl yayıldığını anlamak.

Erkek çocuklar ve sorulmayan sorular

Araştırmanın altını çizdiği bir başka sorun da erkek çocuklarla ilgili. Toplumsal cinsiyet normları yalnızca kızları değil, erkekleri de etkiliyor ve bazı açılardan onlar da bu normların kurbanı oluyor.

“Erkek ağlamaz”, “Erkek zayıf görünmemeli”, “Erkek eve ekmek getirmeli” gibi kalıplar, 10 yaşındaki bir erkek çocuğunun ruh dünyasını da derinden şekillendiriyor. Ama bu konuda uluslararası ölçekte çalışan araştırmacılar çok az ve kullanılan ölçüm araçları da çok sınırlı.

Bunun yanı sıra, toplumsal cinsiyet ikiliğinin dışında kalan çocuklar, kendini ne tamamen kız ne de tamamen erkek olarak tanımlayanlar neredeyse hiç araştırılmıyor. Bu çocukların deneyimleri, normlarla kurdukları ilişki, maruz kaldıkları baskılar büyük ölçüde görünmez kalıyor.

“Neden Ölçüyoruz?” sorusu her şeyden önce geliyor

Tüm bu teknik tartışmaların ötesinde, araştırmacıların üzerinde hemfikir olduğu temel bir nokta var: Önce “neden” sorusunu netleştirmek gerekiyor.

Bir anketi tasarlamadan önce şunu sormak şart: Bu veriyi toplayarak ne değiştirmek istiyoruz? Kız çocuklarının okula devamını mı artırmak istiyoruz? Erken yaşta evlilikleri mi azaltmak istiyoruz? Yoksa genel olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini mi ölçmek istiyoruz?

Bu soruların cevabı, hangi soruların sorulacağını, kimlerin dahil edileceğini ve soruların ne sıklıkla tekrar edileceğini belirliyor. Aksi takdirde elde edilen veriler rafta kalmaya mahkûm oluyor; ne bir müdahaleye yol açıyor ne de gerçek bir değişime.

Bir kız çocuğu 10 yaşında bisiklet sürmeyi öğrenirken, başka bir yerde başka biri o yaşta hangi evi yöneteceğini öğreniyor. İkisinin de sesini duymak için önce doğru soruları sormayı öğrenmemiz gerekiyor.

Değişim mümkün ama görünmez olanı görmek şart

Tüm bu araştırmalar bize şunu söylüyor: Toplumsal cinsiyet normlarını değiştirmek mümkün. 10-14 yaş arasında doğru programlar, doğru destekle hayata geçirildiğinde, uzun vadede gerçek bir fark yaratıyor. Kız çocukları okula devam ediyor. Erken yaşta evlilikler azalıyor. Şiddet görme riski düşüyor.

Ama bunun için önce o çocukların nerede olduğunu, ne hissettiğini ve neye maruz kaldığını bilmek gerekiyor.

Bir kız çocuğu 10 yaşında bisiklet sürmeyi öğrenirken, başka bir yerde başka biri o yaşta hangi evi yöneteceğini öğreniyor. İkisinin de sesini duymak için önce doğru soruları sormayı öğrenmemiz gerekiyor.

Bu, yalnızca araştırmacıların değil hepimizin meselesi... ■

Kaynak: RAND

Ultra hızlı moda çağı

Her yıl yüz milyarlarca kıyafet üretiliyor, büyük çoğunluğu kısa sürede çöpe gidiyor. Bu döngünün faturasını en ağır biçimde ödeyen ise gezegenimiz ve dolayısıyla yine biz...

Son yıllarda hızlı modayı da geride bırakan bir model çıktı: Ultra hızlı moda... Temu, Shein ve benzeri platformlar, günde binlerce yeni ürün piyasaya sürerek döngüyü daha da hızlandırdı. Shein'in 2021'de yalnızca tek bir günde yaklaşık 6000 yeni ürün eklediği belgelendi.

Sosyal medya üzerinden yayılan videolar, her hafta onlarca parça satın alıp çeken infleuncer içerikleri, bu tüketim biçimini olağanlaştırıyor. Bu baskıya en çok maruz kalanlar genç kadınlar; hem görünüm baskısını yaşayanlar hem de bu baskıya ucuz modayla yanıt vermeye çalışanlar...

Bedeli kadınlar ödüyor

Küresel tekstil ve giyim işgücünün yüzde 70 ila 80'ini kadınlar oluşturuyor. Büyük çoğunluğu kırsal kesimden göç etmiş, başka iş seçeneği kısıtlı genç kadınlar...

Uzun vardiyalar, düşük ücretler, güvensiz binalar. 2013'te Bangladeş'te çöken Rana Plaza fabrikasında hayatını

kaybedenlerin büyük çoğunluğu kadındı: 1134 kişi. Peki ne oldu? Dünya kamuoyunda büyük yankı uyandıran bu trajedi, endüstrinin işleyişini temelden değiştirmede. Fabrikalar kapanmadı, üretim hızı düşmedi.

Hikâye fabrikadan önce tarlada başlıyor. Pamuk üretiminin yoğunlaştığı bölgelerde, tarlaların büyük bölümünde yoğun pestisit kullanılıyor. Bu bölgelerde yaşayan kadınlar ve kız çocukları, tarımsal kimyasallara maruziyetten kaynaklanan sağlık sorunlarıyla erkeklere oranla çok daha sık karşılaşılıyor. Üreme sağlığı bozuklukları, düşük doğum ağırlığı, gelişimsel gecikmeler. Giysilerin fiyat etiketlerine yansımaya değer ama gerçek olan maliyetler...

Atıklar nereye gidiyor?

Batılı ülkelerde bağış kutularına bırakılan ve “ikinci el” olarak gönderilen kıyafetlerin büyük bölümü, küresel güneyin pazarlarına ulaşıyor. Gana, Kenya, Şili bu ülkelerin başında geliyor. Ama bu kıyafetlerin önemli bir kısmı yeniden satılabilecek kalitede değil. Sonuç, yerel topraklarda ve sularda biriken dev tekstil yığınları...

Şili’nin Atacama Çölü’nde 59.000 ton tekstil atığı biriktiği belgelendi. Gana’da Kantamanto pazarı çevresindeki kıyılar ve nehirler, Avrupalıların ve Amerikalıların “bağışladığı” kıyafetlerle dolup taşıyor. Bu atıkların ortasında çalışan, bu kirliliğin sağlık yükünü taşıyan ise yine büyük çoğunlukla kadınlar...

Tüketim kültürünün ürettiği atık, bu kültürden en az pay alan coğrafyaların topraklarında birikiyor...

Tekstil endüstrisi, dünya su tüketiminin de yüzde 20’sinden sorumlu... Boyama ve işleme süreçleri küresel su kirliliğinin yüzde 20’sini oluşturuyor. Karbon emisyonları açısından ise tüm havacılık ve deniz taşımacılığı sektöründen daha büyük bir pay taşıyor.

Bu kirlilik rastgele dağılmıyor. Üretim tesislerinin yoğunlaştığı bölgelerdeki nehirler, tarım arazileri ve içme suları bu kirliliği doğrudan taşıyor.

Ne yapılabilir?

Avrupa Birliği 2024’te tekstil ürünlerine dayanıklılık ve geri dönüştürülebilirlik standartları getiren yeni bir düzenlemeyi hayata geçirdi. Fransa, ultra hızlı moda markalarına ek vergi tartışmalarını gündeme taşıyan ilk ülkeler arasında yer aldı. Tedarik zinciri şeffaflığını zorunlu kılmaya yönelik yasal adımlar giderek daha fazla gündem buluyor.

Ama yapısal dönüşüm, bireysel tercihlerden de geçiyor. Daha az satın almak, daha uzun süre kullanmak, ikinci ele yönelmek. Ve belki de en önemlisi; tekstil fabrikalarındaki kadın işçilerin sendikal örgütlenme hakkını, güvenli çalışma koşullarını ve yaşanabilir ücreti destekleyen bir tüketicisi olmak... ■

Kaynaklar: Ellen MacArthur Foundation, UN Environment Programme, ILO Garment Industry Reports

FEMİNİST PORTRE

Tohumların, toprağın ve kadınların sesi: **Vandana Shiva**

Vandana Shiva, feminizmi toprağa bağlıyor, endüstriyel tarımın yıkımını görünür kılıyor ve başka bir dünyanın mümkün olduğunu hem düşünce hem eylemle kanıtlıyor.

Shiva, kadın mücadelesini salt eşitlik taleplerinin ötesine taşıdı; bunu tohumların özgürlüğü, toprağın yaşam hakkı ve yerel bilginin korunmasıyla örölü bir adalet alanı olarak yeniden tanımladı.

Vandana Shiva, feminist teorinin yalnızca önemli bir ismi değil; aynı zamanda feminizmi ekoloji, biyoçeşitlilik ve köylü haklarıyla buluşturan ekofeminizmin dünyada en tanınan seslerinden biri... Çağdaş feminist düşüncenin en özgün ve en radikal isimlerinden biri olan Shiva, kadın mücadelesini salt eşitlik taleplerinin ötesine taşıdı; bunu tohumların özgürlüğü, toprağın yaşam hakkı ve yerel bilginin korunmasıyla örölü bir adalet alanı olarak yeniden tanımladı. Ona göre feminist olmak, yalnızca bugünü değil tohumları, suyu ve ormanları da kapsayan bir geleceğı düşünmektir.

Vandana Shiva, 5 Kasım 1952'de Hindistan'ın Uttarakhand eyaletinin Dehradun şehrinde doğdu. Orman korucusu bir baba ve çiftçi bir annenin kızı olarak büyüyen Shiva, doğayla ve toprakla ilişkiyi erken yaşta içselleştirdi. Chandigarh Üniversitesinde fizik okurken felsefeye ve ardından çevre meselelerine yöneldi; Kanada'da Guelph Üniversitesinde kuantum fiziğı üzerine doktora yaptı. Bu bilimsel altyapı, onun sonraki yıllarda tek tipleşmiş sanayi tarımına karşı duruşunu hem felsefi hem teknik bir zemine oturtmasını mümkün kıldı.

1973'te Hindistan'da patlak veren Chipko Hareketi yani köylü kadınların ağaçlara sarılarak ormanların tahrip edilmesini durdurmaya çalıştığı direniş, Shiva'nın düşünsel ve aktivist

dönüşümünde belirleyici bir rol oynadı. Bu hareket ona somut bir ders verdi: Kadınlar yalnızca ekolojik yıkımın kurbanları değil ona karşı en bilinçli ve en kararlı direnişçilerdir. 1982'de kurduğı *Araştırma Vakfı İçin Bilim, Teknoloji ve Ekoloji* (RFSTE) ve ardından 1991'de başlattığı *Navdanya* hareketi, bu inancın kurumsal ifadesine dönüştü: Navdanya bugün yüz binlerce tohum çeşidini koruyarak tarih boyunca kadınların elinde büyütölmüş bilgiyi geleceğı aktarıyor.

"Tohumlar özgür olmadan hiçbir şey özgür olamaz"

Shiva'nın feminist teoriye en çarpıcı katkısı, feminizmi ekolojik düşünceyle zorunlu bir bütönlük içinde kurmasıdır. Peki, ekofeminizm nedir? Bu kavram, kadınların ezilmesiyle doğanın sömürölmesi arasında yapısal bir ilişki olduğunu öne sürer. Shiva'ya göre her ikisi de aynı tahakküm mantığının ürünüdür: Ataerki nasıl kadın bedenini ve emeğini görünmezleştirip sömürüyorsa, endüstriyel kapitalizm de toprağı, suyu ve biyoçeşitliliğı aynı mantıkla bir kaynak olarak görüp tüketir.

Bu yaklaşım feminist teori için devrimci bir kapı açıyor. Kadın mücadelesi artık yalnızca siyasi temsil ya da ücret eşitliğı meselesi değildir; tohumların patentlenmesi, genetiğı değıştirilmiş

organizmaların köylü tarımını çökertmesi, su kaynaklarının özelleştirilmesi ve yerel bilginin biyokorsanlıkla çalınması da feminist mücadelenin ayrılmaz parçasıdır. Shiva'nın yazılarında ekofeminizm, soyut bir teoriden çıkıp tarlada, mahkemede ve sokakta somutlaşan bir eylem çerçevesine dönüşüyor.

Tohumlar, kadınlar ve direniş

Shiva'nın feminist anlayışı, bilgi meselesine getirdiği özgün yaklaşımla da şekilleniyor. Ona göre köylü kadınların binlerce yıl boyunca geliştirdiği tohumculuk bilgisi, tarımsal biyolojik çeşitliliği ayakta tutan en güçlü kaldıraç... Bu bilgi; üniversitelerde değil, tarlalarda ve tohumların elle seçildiği depolarda üretilmiş, anneden kıza aktarılmıştır. Sanayi tarımı ve yeşil devrim bu bilgiyi hem ekonomik hem epistemik olarak silmek için sistematik bir baskı uygulamıştır.

Maria Mies ile birlikte kaleme aldığı *Ecofeminism* (Ekofeminizm) kitabında Shiva bu ilişkiyi çarpıcı biçimde ortaya koyuyor: Küresel güneyn kadınları, ekolojik tahribatın en ağır yükünü taşıırken aynı zamanda direnişin en bilinçli özneleridir. Feminist mücadele bu kadınların mücadelesiyle ayrılmaz biçimde örülmek zorundadır; bunu görmezden gelen bir feminizm, hem teorik hem pratik açıdan eksik kalır.

Shiva'nın feminist anlayışı, bilgi meselesine getirdiği özgün yaklaşımla da şekilleniyor. Ona göre köylü kadınların binlerce yıl boyunca geliştirdiği tohumculuk bilgisi, tarımsal biyolojik çeşitliliği ayakta tutan en güçlü kaldıraç...

Eserleriyle yol gösteriyor

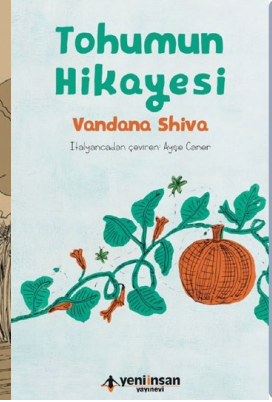
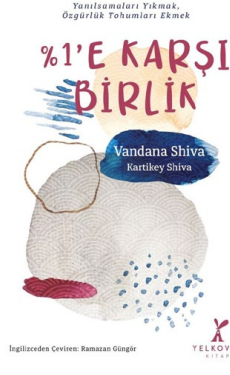
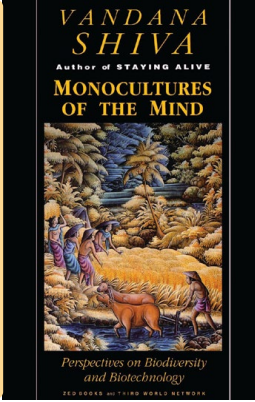
Shiva'nın eserleri bugün 20'den fazla dile çevrilmiş olup ekofeminist teorinin ve tarımsal direniş düşüncesinin temel kaynakları arasında yer alıyor.

Staying Alive: Women, Ecology and Development – Yaşamda Kalmak: Kadınlar, Ekoloji ve Kalkınma (1988) kitabı, kalkınmacı söylemin kadınları ve doğayı aynı anda nasıl marjinalleştirdiğini titiz bir analizle ortaya koyuyor. Ekofeminizmin temel başvuru kaynaklarından biri haline gelen bu eser, "kalkınma" kavramının yoksullaştırdığı toplulukların sesini feminist düşünceye taşıyor.

Monocultures of the Mind – Zihnin Monokültürleri (1993), bilginin tek tipleştirilmesini ve yerel-geleneksel bilginin sistematik olarak silinmesini eleştiriyor. Shiva, biyoçeşitlilik ile epistemik çeşitlilik arasındaki derin bağı bu kitapta felsefi ve politik bir dille kuruyor.

Stolen Harvest: The Hijacking of the Global Food Supply – Çalınmış Hasat: Küresel Gıda Soygunu (2000), küresel gıda sistemini ele geçiren şirket gücünü ve köylü tarımının nasıl çöktürüldüğünü belgeliyor. Transgenik tohumlara ve patent sistemine yönelik feminist-ekolojik bir başkaldırı olan bu kitap, Navdanya hareketinin teorik manifestosu niteliğini taşıyor.

Oneness vs. the 1%: Shattering Illusions, Seeding Freedom – Yüzde 1'e Karşı Birlik: Yanılsamaları Kırarak, Özgürlük Tohumları Ekmek (2018), neoliberal kapitalizmin

biyoçeşitlilik, demokrasi ve toplumsal eşitlik üzerindeki yıkıcı etkilerini birleşik bir çerçevede ele alıyor. Kızı Kartikey Shiva ile birlikte kaleme aldığı bu eser, kuşaklar arası feminist-ekolojik bir diyalogun ürünü...

Bilimin erkek egemen yapısına ve sömürgeci kalkınmaya karşı duruyor

1993'te Alternatif Nobel olarak bilinen Right Livelihood Award'ı alan Shiva, bugüne dek düzinelerce onursal doktora ve uluslararası ödüle layık görüldü. Ancak tüm bu tanınırlığa karşın feminist ve ekolojik aktivizmi hiçbir zaman yalnızca akademik bir uğraş olarak görmedi; Navdanya çerçevesinde sürdürdüğü toprak ve tohum koruma çalışmalarını, mahkemelerdeki patent davalarını ve köy meydanlarındaki eğitim çalışmalarını her zaman öncelikli tuttu.

Shiva, kariyeri boyunca hem bilimin hem de kalkınma söyleminin erkek egemen ve Batı merkezli yapısına karşı durdu. Kuantum fiziği doktorasına sahip bir bilim kadını olarak, bilimsel otoriteyi kendi argümanlarını meşrulaştırmak için

değil, endüstriyel tarımın sözde "bilimselliğini" sorgulamak için kullandı. Bu, feminist epistemoloji açısından son derece özgün ve güçlü bir konumlanmaydı: egemen bilginin kendi araçlarını çevirerek ona meydan okumak.

Çalışmalarında karmaşık felsefi ve bilimsel kavramları köylülerle, aktivistlerle ve genç kuşaklarla paylaşabilecek bir dile dönüştürme çabası, onun feminist bilginin demokratikleşmesi konusundaki köklü inancını yansıtır. Shiva, "Kişisel olan politiktir" ilkesini kendi bedenini ve yaşamını da bu mücadelenin içine katarak bizzat yaşıyor.

"Kadınların özgürleşmesi toprağın özgürleşmesinden, toprağın özgürleşmesi de tohumların özgürleşmesinden ayrı düşünülemez."

Vandana Shiva'nın feminist teoriye katkısı, feminizmi gezegenin biyolojik ve toplumsal yeniden üretimiyle doğrudan ilişkilendirmesidir. Ekofeminist yaklaşımı, kadın mücadelesini sürdürülebilirlik odaklı, bilgi adaletine duyarlı ve küresel güneyn sesini merkeze alan bir mücadeleye dönüştürür. Yeni kuşak feminist düşünürler ve aktivistler, Shiva'nın açtığı yolda iklim adaletini, gıda egemenliğini ve biyoçeşitliliği feminist mücadelenin ayrılmaz bileşenleri olarak kavramaktadır.

Shiva'nın tohumlarını sakladığı çiftliğinden yükselen ses, insanlığın doğayla yeniden barışma umudunu vurguluyor. Çünkü ona göre feminist olmak, toprağı, tohumu ve tüm yaşam ağını birlikte düşündürmektir. ■

Çankaya

BELEDİYESİ

KADIN BÜLTENİ